

Dile Kolay “Kolay Dil”: Bilişsel Yük ve Kullanıcı Merkezli Tasarım Perspektifinden Kuramsal ve Uygulamalı Bir Değerlendirme

Derya Oğuz , İstanbul

 <https://doi.org/10.37583/diyalog.1828060>

Öz

Kolay Dil, özellikle bilişsel veya dilsel kısıtlılıkları olan bireylerin bilgiye erişimini sağlamak amacıyla geliştirilen, erişilebilir iletişimin özel bir biçimidir. Bu çalışmada, Kolay Dil çevirisinin yalnızca dil düzeyinde bir kolaylaştırma süreci olarak ele alınamayacağı, aksine bilişsel, işlevsel ve tasarimsal yönleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Araştırmanın temel amacı, Kolay Dilin çeviri sürecindeki zorluklarını açıklamak ve bu süreci Bilişsel Yük Teorisi ile Kullanıcı Merkezli Tasarım çerçevesinde kuramsal olarak temellendirmektir.

Çalışmada önce Kolay Dilin özellikleri ve bilişsel kısıtlılıkları olan erek kitlenin metinle kurduğu işlevsel ilişki kuramsal bir çerçevede ele alınmıştır. Ardından örnek bir e-Devlet metni üzerinden gerçekleştirilen nitel içerik analizinde, çeviri amaçlı metin çözümleme modeli ile Bilişsel Yük Teorisi birlikte kullanılmış ve Kolay Dilin yalnızca bir çeviri süreci değil, aynı zamanda kullanıcı odaklı bir yeniden tasarım süreci olduğu ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular, Kolay Dil çevirisinin çeviri eğitiminde ayrı bir uzmanlık alanı olarak ele alınmasının önemini göstermekte ve çevirmenlerin, erişilebilirlik, bilişsel yük ve kullanıcı deneyimi konularında yetkinlik kazanmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Erişilebilirlik, Kolay Dil, Bilişsel Yük Teorisi, Kullanıcı Merkezli Tasarım, Çeviri.

Abstract

Easy to Say, Easy Language? A Theoretical and Practical Evaluation from the Perspective of Cognitive Load and User-Centered Design

Easy Language is a specific form of accessible communication developed to ensure access to information for individuals with cognitive or linguistic limitations. This study argues that Easy Language translation cannot be approached merely as a process of linguistic simplification, but must instead be considered in conjunction with its cognitive, functional, and design dimensions. The main objective of the research is to identify the challenges encountered in the Easy Language translation processes and to theoretically ground this process within the frameworks of Cognitive Load Theory (CLT) and User-Centered Design (UCD).

The study first examines the features of Easy Language and the functional relationship established between the target audience with cognitive limitations and the text, within a theoretical framework. Then, based on a sample e-Government text, a qualitative content analysis was conducted using a translation-

oriented text analysis model in combination with Cognitive Load Theory. The analysis revealed that Easy Language is not merely a translation process, but also a user-oriented redesign process. The findings emphasize the importance of recognizing Easy Language translation as a distinct area of specialization within translator training and highlight the need for translators to develop competencies in accessibility, cognitive load, and user experience.

Keywords: *Accessibility, Easy Language, Cognitive Load Theory, User-Centered Design, Translation.*

EXTENDED ABSTRACT

Accessibility is a fundamental right guaranteed by the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Within this framework, Easy Language (also known as *Leichte Sprache* in German) emerges as a linguistic variation designed to ensure that individuals with cognitive impairments can read and understand public texts written in standard language without fatigue, confusion, or excessive effort. Functioning as both an intralingual and intersemiotic translation type, Easy Language transcends simple lexical substitution and demands a deeper reconfiguration of the source text. It is not merely about simplifying words but about rethinking how information is structured and delivered in a cognitively accessible way.

In this study, we argue that Easy Language translation is fundamentally linked to the concept of rewriting, a process that reshapes both the form and function of a text. Far from being a straightforward task, Easy Language translation requires careful alignment between linguistic accessibility, communicative intent, and user interaction. Accordingly, we integrate the Cognitive Load Theory and User-Centered Design principles into the translation process to reveal how cognitive and functional considerations influence translation strategies.

To conceptualize the complexity of this task, the study first introduces the different types of cognitive load—intrinsic, extraneous, and germane—and discusses their relevance in translation. Intrinsic load refers to the complexity inherent to the content itself, such as abstract terms or bureaucratic expressions. Extraneous load arises from the way information is presented and can be reduced through better design and language choices. Germane load, however, reflects the constructive mental effort required for understanding and applying the information meaningfully. This third type is particularly significant in the Easy Language context, where users are not passive recipients but agents expected to act upon the information provided.

User-Centered Design (UCD) complements this framework by placing the needs, limitations, and context of the end-user at the core of the design and translation process. UCD emphasizes usability, clarity, and task completion, which are critical elements for public service texts such as digital government forms. When applied to Easy Language translation, UCD serves as a methodological bridge between functional translation theories and practical design solutions. To demonstrate the application of these theoretical perspectives, we conducted a qualitative content analysis of a real digital government page from the Turkish e-Government platform. The selected text was analyzed using Christiane Nord's model for translation-oriented text analysis, in conjunction with the Cognitive Load Theory. The analysis was structured around text-internal and text-external factors to uncover the linguistic, pragmatic, and structural challenges embedded in the source text.

Text-external factors included the sender's intent, the communicative function of the text, the target audience with cognitive impairments, and the situational context in which the text would be read and acted upon. Text-internal factors included thematic coherence, lexical difficulty, presuppositions, syntactic construction, and text design (e.g., visual elements, layout). Particular attention was paid to linguistic features that increased intrinsic or extraneous load, such as abstract terminology, bureaucratic constructions, and ambiguous syntactic structures. Additionally, the lack of non-verbal cues (e.g., icons, bullet points, step-by-step instructions) was found to intensify cognitive burden, especially in contexts requiring user action (e.g., updating an address or applying for assistance).

The findings indicate that Easy Language translation is inseparable from user experience design and cannot be treated solely as a linguistic operation. It necessitates a systemic transformation of the source text, taking into account both cognitive capacities and functional demands of the users. As such, Easy Language translation is not “easy” in its execution. It is a complex interdisciplinary process requiring expertise in translation, cognitive science, and design.

Based on these findings, the study highlights the importance of addressing Easy Language translation as a specialized area within translator training, emphasizing analytical and rewriting skills required for cognitively accessible communication. Translation education should incorporate Cognitive

Load Theory, User-Centered Design principles, and functionalist translation approaches to equip future translators with the analytical and rewriting skills needed for cognitively accessible communication. Translators should be trained not only to simplify but also to strategically redesign content to facilitate understanding and enable appropriate user action.

In conclusion, Easy Language should be recognized as a specialized field within translation studies encompassing cognitive, linguistic, and ethical responsibilities. As public institutions move increasingly toward digital platforms, the ability to produce cognitively accessible and action-oriented texts becomes essential for inclusive communication. This study contributes to the growing academic discourse that conceptualizes translation not only as a linguistic transfer but also as a means of ensuring social participation and equitable access.

Giriş

Erişilebilirlik, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD 2006) ve Avrupa Birliği'nin 2019/882 sayılı Avrupa Erişilebilirlik Yasası (*European Accessibility Act*) gibi düzenlemelerle, çeşitli düzeylerde kısıtlılığı olan bireyler bakımından yalnızca fiziksel çevrenin düzenlenmesi olarak değil; aynı zamanda dijital, bilişsel ve dilsel engellerin ortadan kaldırılmasını hedefleyen çok boyutlu bir hak alanı olarak da tanımlanmaktadır. Erişilebilir iletişim, fiziksel iletişimin yanı sıra ihtiyaç sahibi bireylerin, bilgiye işlevsel ve bağımsız erişim hakkını içermektedir. Bu çerçevede geliştirilen ve özellikle bilişsel engelli bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmayı amaçlayan Kolay Dil (*Leichte Sprache/Easy Language*), başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde yasal düzenlemelerle güvence altına alınmış, kamu metinlerinde ve dijital platformlarda uygulama alanı bulmuştur.

Erişilebilirlik kapsamında Kolay Dil, bilişsel kısıtlılığı olan bireylerin standart/ölçünlü dilde yazılmış metinleri sıkıntı çekmeden, yorulmadan, zahmetsizce okuyabilmelerine ve anlayabilmelerine olanak sağlayan dilsel bir varyasyondur (Demirkıvıran 2024: 40; Göktepe / Demirkıvıran 2024: 309). Bu bağlamda Kolay Dil, ünlü dilbilimci Roman Jakobson'un (1959) temel çeviri türleri sınıflandırmasına göre dil içi çeviri (*intralingual translation*) olarak ele alınır. Zira Kolay Dilde hedeflenen, bir metni aynı dilin içinde daha anlaşılabilir ve daha erişilebilir bir forma dönüştürmektir. Sözü edilen dönüşüm yalnızca sözcüklerin ya da cümle yapılarının sadeleştirilmesiyle sınırlı değildir; dönüşüm sürecinde aynı zamanda metnin işlevselliği, erek kitleye uygunluğu ve bilişsel yükü gibi parametreler de dikkate alınmaktadır. Diğer taraftan Jakobson'un göstergeler arası (*intersemiotic translation*) çeviri yaklaşımı, Kolay Dilde görsel tasarım ve içerik oluşturma süreçlerinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla Kolay Dil, erişilebilirlik hakkı çerçevesinde anlamın etkin bir biçimde yeniden tasarımının bir aracıdır. Kolay Dil, ilk bakışta dilsel bir sadeleştirme¹ ya da kolaylaştırma gibi görünse de esasında metnin erek kitleye uygun biçimde yapılandırılmasını, okunabilirliğin ve anlaşılabilirliğin kolaylaştırılmasını amaçlayan, kullanıcılarla iletişimi ve etkileşimi işlevsel düzeye taşıyan bir özel bir metin üretim biçimidir.

Çalışmada Kolay Dil, çeviri süreci bağlamında ele alınmaktadır. Kolay Dil metinlerinin çevirisi, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda metinlerin yeniden düzenleme ve yeniden anlamlandırma süreci olarak kabul edilebilir. Bu çerçevede Kolay Dil, çeviriyle sınırlı olmayan ancak çeviri eyleminin temelinde yer alan yeniden yazma (*rewriting*) kavramıyla doğrudan ilişkilidir. André Lefevere'in (1992, 2016) ortaya koyduğu gibi, çeviri çoğu zaman bir yeniden yazma biçimi olarak işlev görür; çevirmen, metni çevirmekle kalmaz, onu farklı bir erek kültürün, normun ya da kullanıcının ihtiyaçlarına göre dönüştürür. Kolay Dil çevirisinde sözü edilen dönüşüm, bilişsel ve işlevsel gerekçelere dayanmaktadır. Çeviri sürecinde dil, erek kitlenin bilişsel kapasitesi

¹ Göktepe / Demirkıvıran (2024: 307), "Kolay Dile İlk Yaklaşımlar" adlı çalışmalarında kavramsal düzeyde "sadeleştirme" sözcüğünden özellikle kaçındıklarını vurgulayarak; "sadeleştirme" sözcüğünün 1911'deki "Yeni Lisan Hareketi" ve 1928'deki Harf Devrimi döneminde dili yabancı sözcüklerden arındırma gayretini çağrıştırdığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Türkçede "Kolay Dil" ve "Kolay Türkçe" ifadelerinin kullanılmasını uygun görmüşlerdir.

ve kullanıcıların ilgili metni kullanım amacı göz önünde bulundurularak yeniden inşa edilir. Böylelikle Kolay Dil çevirisi, iletişim odaklı bir yeniden üretim pratiği haline gelir.

Bu noktada şöyle bir soru sorulabilir: Kolay Dilin çevirisi gerçekten “kolay” mıdır? Genel anlamda dilin kolaylaştırılması gibi görünen bu süreç, esasında çok sayıda kısıtlılık, çelişki, sınırlama ve yeniden yapılandırma zorunluluğu barındırmaktadır. Çeviri sürecinde bir taraftan kaynak metnin iletişimsel işlevi korunmaya çalışılırken, diğer taraftan heterojen bir yapıda olan erek kullanıcıların bilişsel kapasiteleri ve dili işleme biçimleri gözetilmelidir. Bu durum çevirmenin, alışılmışın dışında zor bir rol üstlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Çalışmada söz konusu zorlukların çeviri sürecinde nasıl ortaya çıktığı araştırılmış ve konuyla ilgili ne tür karar alanları oluşturulduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Kolay Dil çevirisi, Bilişsel Yük Teorisi ve Kullanıcı Merkezli Tasarım perspektifi açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda erek kitle, diğer bir deyişle kullanıcı, okur olmasının yanı sıra eylemde bulunma kapasitesine sahip bir özne olarak konumlandırılmıştır. Çalışmanın amacı, Kolay Dilin çeviri sürecindeki zorlukları kuramsal açıdan incelemek ve bu süreci Bilişsel Yük Teorisi (*Cognitive Load Theory–CLT*) ile Kullanıcı Merkezli Tasarım (*User-Centered Design–UCD*) çerçevesinde değerlendirmektir. Sözü edilen kuramsal yaklaşımlar, metnin yapısal düzeninin yanı sıra erek kitlenin algılama, anlama ve eyleme geçme kapasitelerini göz önünde bulundurmaya mümkün kılmaktadır. Yapılandırılan kuramsal temel üzerinden Kolay Dilin çevirisinin neden yalnızca dilsel bir dönüşüm değil, aynı zamanda bir tasarım ve yeniden anlamlandırma süreci olduğu ortaya konulacaktır.

Yöntem

Bu çalışma, nitel bir çözümleme ve kavramsal modelleme temelinde yapılandırılmıştır. Çalışmada Kolay Dilin çeviri sürecinde metin düzeyindeki dönüşümler, bilişsel yük ve kullanıcı merkezli tasarım ilkeleri çerçevesinde ele alınmış; hem örnek metin çözümlemesi hem de bu çözümlemelere dayalı kuramsal tartışma bir arada yürütülmüştür. Bu bağlamda Bilişsel Yük Teorisi ve Kullanıcı Merkezli Tasarım ilkeleri dikkate alınarak metinlerin erek kullanıcı tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve hangi unsurların bilişsel yük oluşturduğu analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında e-Devlet platformunda ölçünlü dilde yazılmış bir kamu metni ele alınmıştır. Metin, anlam yoğunluğu, işlem yönlülük ve kamu hizmetine yönelik oluşu nedeniyle seçilmiştir. Bu seçim aynı zamanda, bilişsel yükü ağır olan metinlerin yeniden yazım sürecinde ne tür müdahalelere ihtiyaç duyduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Seçilen metin, nitel içerik analizi ilkelerine göre Christiane Nord’un metin çözümleme modeli temel alınarak bilişsel yük türleri bakımından çözümlenmiş; ardından elde edilen bulgular, yeniden yazma yaklaşımı ve erişilebilirlik ilkeleri çerçevesinde yorumlanmıştır.

Türkiye’de Erişebilirlik ve Yasal Zemin

Türkiye’de “Erişebilirlik” kavramı 2005 yılında 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile hukuki bir temele kavuşmuştur. Engelliler hakkında kanunda fiziksel çevrenin yanı sıra bilgi ve iletişim hizmetlerinin herkes için erişilebilir olması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye aynı zamanda Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’ne (CRPD) 2009 yılında taraf olarak özellikle “Erişebilirlik” ile ilgili Madde 9 ve “Bilgiye Erişim Hakkı” ile ilgili Madde 21 çerçevesinde yükümlülük üstlenmiştir. Ayrıca 2020 yılında ilan edilen “Erişilebilirlik Yılı” ve çıkarılan genelgelerle kamu kurumlarının dijital hizmetlerde erişilebilirlik ilkesine uyması gerektiği yeniden vurgulanmıştır. Web içeriklerinin erişilebilirliğine ilişkin en güncel küresel standart olan WCAG 2.2 (*Web Content Accessibility Guidelines*) (2023), özellikle bilişsel engelleri kapsayan ilkeleriyle Türkiye’deki dijital içerik üretimi açısından yol gösterici niteliktedir. Bu çerçevede 21 Haziran 2025’te Resmî Gazete’de yayımlanan genelge², web içeriklerinin ve mobil uygulamaların Web İçeriği Erişebilirlik Kılavuzuna (WCAG 2.2) uygun hale getirilmesine, kamudaki içeriklerin, işlem yönlü metinlerin ve uygulamaların bu doğrultuda düzenlenmesine işaret etmiştir.

Sözü edilen gelişmeler umut vaat edici olsa da Kolay Dil, Avrupa’daki çeşitli ülkelerde olduğu gibi henüz Türkiye’de yasal bağlayıcılığı olan düzenlemelerde açık biçimde yer almamaktadır. Dolayısıyla Kolay Dil uygulamaları Türkiye’de yasal anlamda dolaylı biçimde erişilebilirlik politikalarıyla bağlantılıdır ve özellikle hak temelli iletişim kapsamında değerlendirmeye açıktır.

Türkiye’de Kolay Dilin henüz kurumsal anlamda tanımlanmamış ve uygulama alanı bulamamış olması, Kolay Dilin çeviri çalışmaları, metin tasarımı ve kullanıcı odaklı iletişim gibi disiplinlerarası alanlarla ilişkilendirilmesini gerekli hale getirmektedir. Bu bağlamda Kolay Dil çevirisi, Türkiye’de hem yasal bir zemine oturma potansiyeline hem de çeviri alanında işlevsel ve pedagojik tartışmaları derinleştirme gücüne sahiptir. Dolayısıyla Kolay Dil çevirisi gelecek vaat eden bir araştırma ve uygulama alanı olarak değerlendirilmelidir.

Kolay Dil ve İlkeler

Türkiye’de Kolay Dil ile ilgili çalışmalar daha önce söz edildiği üzere oldukça kısıtlıdır. Bu alandaki en kapsamlı girişim, Marmara Üniversitesi ortaklığında yürütülen TÜBİTAK 3005³ projesidir. Söz konusu projede Kolay Dilin kuramsal temelleri ve kullanım çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak alanın disiplinlerarası niteliği göz önünde bulundurulduğunda hem kuramsal düzeyde hem de uygulama düzeyinde çalışmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

² <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/06/20250621-17.pdf> (Erişim Tarihi: 14.07.2025).

³ Kolay Dilin Kuramsal Çerçevesi, 2023-2025, Yürütücü: Sine Demirkıvıran, Araştırmacı: Fayıka Göktepe.

Avrupa’da ise özellikle Almanya⁴, Kolay Dile yönelik araştırmaların öncüsü konumundadır. Christiane Maaß (2015), Ursula Bredel (Bredel / Maaß 2016) ve Bettina Bock (2019) gibi araştırmacılar, Kolay Dil alanında önemli çalışmalar yürütmüştür. Söz konusu çalışmaların bazılarında *Netzwerk Leichte Sprache*⁵, *Inclusion Europe*⁶, *BITV 2.0 (Barrierefreie- Informationstechnik-Verordnung)*⁷ gibi mevcut kılavuzlar sistematik biçimde incelenmiş; çeşitli yönlerden eleştiriye tabi tutulmuştur. Kılavuzların kuramsal dayanakları bu doğrultuda yeniden yapılandırılmıştır. Böylece Almanya’da yalnızca uygulama alanına değil, aynı zamanda kuramsal çerçevenin oluşumuna da ciddi katkılarda bulunulmuştur.

Avrupa’da gerçekleştirilen çalışmalarda, mevcut kılavuzlarda Kolay Dil ile ilgili en öne çıkan temel dayanaklar “anlaşılabilirlik” (*Verständlichkeit*) ve “algılanabilirlik”tir (*Perzipierkeit*). Zira sözü edilen kavramlar bilişsel bilim, bilişsel dilbilim, psikoloji ve iletişim bilimleri gibi disiplinlerarası alanların kesişim noktasında konumlanmaktadır. *Anlaşılabilirlik* ve *algılanabilirlik*, bilişsel kısıtlılığı olan ihtiyaç sahibi Kolay Dil okurlarını merkeze almakta ve kullanıcılar için dil sistemlerinin her düzeyinde değişmez yapı taşı niteliği taşımaktadır (Bredel / Maaß 2016: 15). Bu kavramlar aynı zamanda hem erişilebilirlik ilkeleri ile hem de çalışmamızın kuramsal dayanağı olan Bilişsel Yük Teorisi ve Kullanıcı Merkezli Tasarım ile yakından ilişkilidir.

Kolay Dile ampirik yaklaşan ve 2014-2018 yılları arasında Kolay Dilin iş yaşamında kullanımı ile ilgili “LeiSa” (*Leichte Sprache im Arbeitsleben*) projesini yürüten Bettina Bock (2019), proje kapsamında anlaşılabilirliği erek kitle üzerinde incelemiş; *dil*, *anlam*, *bilişsel yapılandırma* ve *motivasyonel uyarılar* gibi anlaşılabilirliğe ilişkin dilbilimsel uygunluk düzeylerine temas etmenin önemine işaret etmiştir. Kolay Dil çevirisine dair işlevsel bir yaklaşım sunan Bock, uygulamanın sözcük ve cümle düzeyine indirgenemeyecek ölçüde çok boyutlu olduğunu vurgulayarak, anlaşılabilirlik çatısı altında erek kitlenin bilişsel süreçlerinin ve anlamlandırma yetisinin birlikte ele alınması gerektiğini savunmuştur.

Kolay Dil çevirisinde algılanabilirlik, harf ve sözcük düzeyinde yazı tipi, boyutu, satır aralığı, paragraf düzeni, sayfa düzeni gibi metinlerin görsel algılanabilirliğini etkileyen biçimsel ve tasarımsal özelliklerini ifade etmektedir. Daha çok tipografik özellikler diyebileceğimiz öğeler, metinlerin okunaklık niteliğini göstermektedir (Bredel / Maaß 2016: 79-80). Bunun yanı sıra metinlerin içerik organizasyonu, alt bölümlleme, sözcük seçimi, açıklık gibi anlaşılabilirliği kolaylaştırıcı yapısal düzenlemeleri önemlidir ve bu niteliklerle metinler “okuyucu dostu” bir yapıya kavuşmaktadır (Fischer 2011: 118; Bredel / Maaß 2016: 84). Bredel ve Maaß’ın çalışmasında Langer / Schulz von Thun / Tausch (1974), Groeben (1982) ile iletişim bilimci Göpferich (2002) gibi bilim insanlarının geliştirdikleri anlaşılabilirlik modellerinden söz edilmektedir. Buna göre

⁴ İspanya, İtalya, Finlandiya gibi ülkelerde de oldukça önemli çalışmalar mevcuttur.

⁵ <https://www.netzwerk-leichte-sprache.de/lsl/> (Erişim Tarihi: 14.07.2025).

⁶ https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/DE_Information_for_all.pdf (Erişim Tarihi: 14.07.2025).

⁷ <https://www.barrierefreiheit-dienstkonsolidierung.bund.de/Webs/PB/DE/gesetze-und-richtlinien/bitv2-0/bitv2-0-artikel.html> (Erişim Tarihi: 14.07.2025).

anlaşılabilirlik ölçütleri, bir metinde kullanılan cümlelerin kısalığı, somut sözcük seçimi, teknik terimlerin açıklanması gibi özellikleri içeren *kolaylık/basitlik*; metnin açık bir yapıya sahip olması, alt başlıkların düzeni ve kendi içerisindeki hiyerarşisi gibi özellikleri ifade eden *düzen ve yapısalılık*; yalnızca gerekli bilgilerin sunulması anlamına gelen *kısa ve özlük*, ve son olarak kullanıcıların ilgisini ve dikkatini çekecek ölçüde yapılandırılması demek olan *teşvik edicilik*dir.

Kolay Dilin temel ilkeleri konusunda Türk dilinin hem yapısal anlamda eklemeli bir dil olması hem de dil bilgisel ve işlevsel özelliklerinin farklı olması, Türkiye örneğinde kuramsal ve uygulama düzeyinde ilkeler belirlemeyi gerektirmektedir.⁸ Bununla birlikte genel ilkelerin belirlenmesinde Avrupa'daki çalışmalardan faydalanılabilir (bkz. Bredel / Maaß 2016). Genel anlamda Kolay Dil çevirisinde kısaca özetleyecek olursak sözcüğü *sözcük düzeyinde*, sözcükler temel anlamında kullanılmalı; soyut, türemiş ve yabancı sözcüklerden kaçınılmalı, mecazi kullanımlara sınırlı yer verilmelidir. Sözcük türü olarak sıfat, zamir ve edat kullanımları ile fiillerde çatı kullanımına erek kitlenin özelliklerine göre hassasiyet gösterilmeli; bilişsel yükü artıracak komplike ifadeler tercih edilmemelidir. *Cümle düzeyinde* kısa ve basit cümleler seçilmeli, bağlaç içeren uzun cümlelerden uzak durulmalıdır. Bunun yanı sıra Kolay Dil metinlerinde özel karakterler, semboller, kısaltmalar gibi bilişsel yükü artıracak öğeler yer almamalı, sayıların ve noktalama işaretlerinin kullanımında minimal davranılmalıdır.

Metin düzeyinde ise Kolay Dil çevirisi, geleneksel çeviri yaklaşımlarının dikkate aldığı metinsellik ölçütlerini (Beaugrande / Dressler 1981: 88-188) olduğu gibi devralmaz; bunun yerine sözü edilen ölçütler, erek kitlenin bilişsel kapasitesine ve metnin işlevine göre yeniden yapılandırılır. Bu bağlamda özellikle dil bilgisel yapı bütünlüğünü ifade eden *bağdaşıklık* ve metnin içeriğindeki anlam bütünlüğünü ifade eden metin içi *tutarlılık* yukarıda sayılan ilkeler doğrultusunda özen gösterilmelidir. Her metnin bir amacı olduğunu vurgulayan *amaçlılık*, bilgi taşıma düzeyi *bilgilendiricilik* ve metnin bağlama uygunluğu anlamına gelen *durumsallık*, ölçünlü dilden Kolay Dile dönüştürülen metinlerde erek kitlenin ihtiyaçları doğrultusunda dikkatle düzenlenmelidir. Kullanıcılar tarafından metnin anlamlandırılabilir olması ve kolaylıkla çözümlenebilmesi, metni *kabul edilebilir* bir konuma yerleştirmektedir. Kolay Dil metinlerinde mesafeli durmak gereken tek ölçüt, *metinlerarasılıktır*. Zira başka metinlere göndermeler ya da metinler arasındaki referanslar, Kolay Dil kullanıcıları için bilişsel yükü artırması muhtemel öğelerdir. Dolayısıyla Kolay Dil çevirisinde bilişsel yükü azaltmayı hedefleyen ve erişilebilirliği önceleyen bir yaklaşım sergilemek gerektiği unutulmamalıdır.

Hiç şüphe yoktur ki Kolay Dil çevirisinin bilişsel düzeyde zorunlu kıldığı yeniden yapılandırma ve yeniden yazma süreci, metnin anlaşılabilirliğini ve algılanabilirliğini sağlamak ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda erek kitlenin bir metni ve bilgiyi ne ölçüde işleyebildiğini inceleyen Bilişsel Yük Teorisi (*Cognitive Load Theory*) temel bir referans noktasıdır. Bredel ve Maaß (2016: 171) çalışmalarında Bilişsel Yük Teorisi'nin bu konuda bir dayanak olduğunu belirtmişlerdir.

⁸ Çalışmada sözü edilen Tübitak Projesi araştırma sonuçları, Türkçeye özgü ilkelerin belirlenmesi konusunda ayrıntılı kuramsal bir çerçeve sunacaktır.

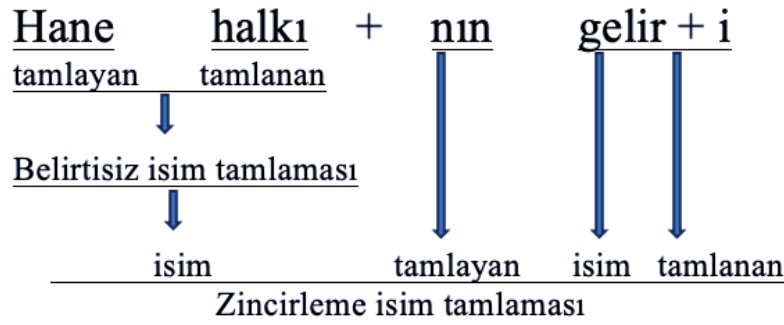
Bilişsel Yük Teorisi ve Kullanıcı Merkezli Tasarım

Çıkış noktası itibarıyla esasında eğitim bilimleri alanında psikolog John Sweller (1988) tarafından geliştirilen Bilişsel Yük Teorisi, insan zihninin sınırlı işleme kapasitesinden hareketle, bireyin bilişsel kaynaklarını verimli işleyerek öğrenmesini desteklemeyi amaçlamaktadır. Sweller’a göre öğrenme sürecinde edinilen bilgilerin, işleyen belleğin taşıyabileceği miktarı aşmaması gerekmektedir. Kolay Dil metinleri de benzer şekilde, bilişsel yükü azaltmayı ve zihinsel işlemlemeyi kolaylaştırmayı hedeflediğinden bu teori çerçevesinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla, Kolay Dil çevirisi yalnızca kolaylaştırılmış bir dil kullanımı değil, aynı zamanda kullanıcıların zihinsel kaynaklarını koruyan ve bilişsel erişilebilirliği önceleyen bir iletişim stratejisi olarak ele alınmalıdır.

Bilişsel Yük Teorisi, öğrenme sürecinde işleyen belleğin kapasitesini aşan yük türlerini üçe ayırır (Sweller vd. 1998):

1. İçkin Bilişsel Yük (*Intrinsic Load*): Bilginin doğasından ve yoğunluğundan kaynaklanan, içeriğin zorluğu ve ögeler arası bağlantılarla ilgili bilişsel yüküdür.
2. Dışsal Bilişsel Yük (*Extraneous Load*): Bilginin sunuluş biçiminin karmaşıklığından kaynaklanan bilişsel yüküdür. Uzun ve karışık yapılandırılmış cümleler, görsel tasarımın metnin anlaşılabilirliğini zorlaştırması ve diğer dış faktörler örnek olarak verilebilir.
3. Öğrenmeye İlişkin Bilişsel Yük (*Germane Load*): Kullanıcıların öğrenme biçimi, zihinsel yapılanması ve bilişsel çabası ile ilgili bilişsel yüküdür.

Kolay Dil çevirisinde *içkin bilişsel yük*, içeriğe ait yoğunluğun uygun bir yapılandırma ile kolaylaştırılması, aşamalandırılması ve parçalara ayrılması demektir. Sözelimi bir kamu metninde bir başvuruya ilişkin koşulların açıklandığı metindeki yoğunluk ve koşulların birbiriyle olan ilişkisi, kullanıcılar için bilişsel bir yük oluşturabilir. Diyelim ki başvuru koşullarında “Hane halkının geliri, asgari ücretin üçte birinden azsa...” gibi bir ifade var. Cümlede geçen “hane” sözcüğü somut anlamda “ev, konut” anlamına gelse de “hane halkı” biçiminde kullanıldığında soyut olarak sosyal bir birliğe işaret etmektedir. “Hane halkının geliri” biçiminde zincirleme isim tamlaması olarak kullanıldığında ise iç içe geçmiş, çözümlemesi zor bir yapı oluşturduğu için bilişsel kısıtlı bir kullanıcı açısından bilişsel yük oluşturmaktadır (bkz. Görsel 1). Bu örnek, aynı zamanda bilginin sunuluş biçimiyle ilgili olduğundan *dışsal bilişsel yük* kategorisinde de değerlendirilebilir.

Gör. 1: Zincirleme isim tamlamasının oluşturduğu bilişsel yük

Bu noktada *içkin bilişsel yük* konusunu çeviribilimsel bakış açısından Christiane Nord’un çeviri amaçlı metin çözümleme modelinden faydalanarak yorumlayabiliriz. Nord’un metin çözümleme yönteminde metin içi faktörlerden biri olan “*Präsupposition*” kavramı (1995: 109), okuyucunun bildiği varsayılan bilgileri konu almaktadır. Artan *içkin bilişsel yük*, Kolay Dil erek kitlesinde zaten ön bilginin eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Bredel / Maaß 2016: 171). Sözü edilen ön bilgi ve kabuller, Kolay Dilde çeviri bağlamında bilgiye dayalı yükün azaltılmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Zira erek kitlenin varsayımları konusunda ölçünlü dil kullanıcılarında olduğu gibi düşünülemez. Dolayısıyla Kolay Dil çevirisinde erek kitlenin bilgi düzeyine yönelik varsayımlar yeniden gözden geçirilmelidir. Bu bağlamda çevirmenin erek kitlenin ön bilgi kapasitesini farklı kitlelere göre⁹ değerlendirmesi, açıklamaya ve kolaylaştırmaya açık bir strateji benimsemesi gerekmektedir. Aksi hâlde metin, Bilişsel Yük Teorisi’nin öngördüğü gibi, erek kitlenin işleyebileceğinden fazla bilgi içerdiği için anlaşılabilir hâle gelebilir.

Örneğe tekrar dönersek yukarıda verilen cümlede geçen “asgari ücret” tamlaması, istisnai durumlar dışında erek kitlenin aşına olmadığı bir ifadedir. Hane halkı gelirinin “asgari ücretin üçte birinden az olması” ise, oldukça karışık yapılandırılmış bir ifade olup bilginin sunulmuş biçimiyle ilgili *dışsal* bilişsel bir yük oluşturmaktadır. Nitekim burada erek kitlenin hem asgari ücretin ne olduğunu bildiği, hem de üçte birini tahmin edebileceği ya da hesaplayabileceği varsayılmaktadır. Buna bir de “asgari ücretin üçte birinden az olması” biçiminde bir ifade daha eklendiğinde yine aşırı bilişsel çaba söz konusu olmaktadır.

Dışsal bilişsel yük için ayrıca yazılı bilgi, simge, resim, video gibi çeşitli medya biçimlerinin bir arada olduğu metinlerden örnek verilebilir. Sözgelimi e-Devlet sayfasında bir başvurunun nasıl yapılacağına ilişkin yazılı açıklamalar, simgelerle yönlendirmeler ve açıklayıcı videolar bir arada kullanılarak sunulabilir. Bu tür farklı gösterge sistemlerinin bir arada olduğu çoklu sunumlar (*multimedial, multimodal*) kullanıcının dikkatini birden fazla kanala yönlendirmesini gerektirmektedir. Görsel-işitsel öğelerden oluşan içeriklerde amaç, öğelerin birbirinin tamamlayıcı nitelikte

⁹ Kolay Dilin erek kitlesi otizm, yaşlılık, afazi, down sendromu, öğrenme güçlüğü gibi çeşitli nitelikte bilişsel kısıtlılığı olan ihtiyaç sahibi bireylerden oluşmaktadır. Çevirmenin hitap ettiği kitlenin özelliklerini bilmesi spesifik durumlarda önemlidir. Bu çalışmada sözünü ettiğimiz Kolay Dil uygulamaları “Genel Kolay Dil” olarak adlandırılabilir.

işlevsel olması ve bu doğrultuda anlaşılabilirliğin artırılmasıdır. Çoklu ortamlarla ilgili gerçekleştirdiği çalışmada Ebru Kılıç Çakmak (2007: 20), öğrenme-öğretme süreçlerinde çoklu ortamların aşırı bilişsel yük oluşturduğunu belirterek bu tarz metinlerde dışsal yükün hafifletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kolay Dil erek kitlesi söz konusu olduğunda ise içeriğin sunuluş biçiminin anlaşılabilirliği ve algılanabilirliğini sekteye uğratma ihtimali göz önünde bulundurularak *dışsal bilişsel yük* hafifletilmesine özellikle özen gösterilmelidir. Zira Göktepe'nin (2024) dijital mecralarda Kolay Dil kullanımını ele aldığı çalışmada vurgulandığı üzere erişilebilirlik ve anlaşılabilirlik, içerik tasarımının merkezinde yer almaktadır.

Kolay Dil çevirisinde *içkin* ve *dışsal bilişsel yük* hafifletilmeye çalışılan yük türleridir. Öğrenme biçimleri ve bireylerin zihinsel yapılanması ile ilgili olan *germane bilişsel yük*¹⁰ ise desteklenmesi ve artırılması öngörülen bir yük türü olarak tanımlanmıştır. *Germane yük*, bireyin uzun süreli belleğe bilgi aktarmak için harcadığı zihinsel çaba olarak betimlenebilir. Kolay Dil çevirisinde *germane yük*, metnin temel amacını ve anlamını aktarmaya yönelik olarak bilinçli bir şekilde yönlendirilebilir. Sözelimi, bir sağlık bilgilendirme metninde “bulaşıcı hastalık” kavramı, Kolay Dilde açıklanırken sadece sözcüğü kolaylaştırmak değil, aynı zamanda okuyucunun zihninde kalıcı bir anlam inşasına hizmet eden açıklayıcı örnekler, karşılaştırmalar veya tekrarlar kullanılabilir. Bu tür eklemeler *germane yükü* artırır ve destekler; ancak zaten öğrenmeye ve anlamaya katkı sunduğu için desteklenmesi önerilen bir yük türüdür.

Germane yük, Kolay Dil çevirisinde ayrıca kullanıcı farklılıklarına duyarlılık bağlamında ele alınabilir. Daha önce Kolay Dil kullanıcılarının heterojen bir kitle olduğunu belirtmiştik. Bu bağlamda sözelimi öğrenme biçimi görsel ağırlıklı olan otizmli bireylerde (ki otizm spektrumunda yer alan birçok kullanıcıda öğrenmenin görsel eğilimli bir zihin yapılanması olduğuna işaret eden çalışmalar (Grandin 2006; Quill 2000) mevcuttur) yazılı açıklamalardan oluşan bir bilgilendirme metninin yanı sıra, simgeler, görseller, akış şemaları gibi destekleyici unsurların eklenmesi, bireyin bilgiyi yapılandırma sürecini kolaylaştırmakta ve *germane yükü* desteklemektedir.

Kullanıcı Merkezli Yaklaşım

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere Bilişsel Yük Teorisi, bir görevin öğrenenin bilişsel sistemi üzerinde oluşturduğu yükü tanımlayan çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmaktadır. Kuram doğrultusunda bilişsel yükün etkilendiği faktörler arasında ayrıca öğrenme ortamı, öğrenen kişi gibi *nedensel faktörler* ve öğrenen kişinin zihinsel çabasına bağlı olarak bilişsel yükün etkilediği *değerlendirme faktörleri* yer almaktadır. Nedensel faktörler yükün oluşmasına sebep olan durumları ele alırken, değerlendirme faktörleri bilişsel yükün çıktıları üzerinde etkili olan unsurları incelemektedir (Paas / Merriënboer 1994: 122). Söz konusu ayırım, Kolay Dil çevirisinin neden “kullanıcı merkezli” bir anlayışla ele alınması gerektiğini açıklar niteliktedir. Zira Kolay Dil çevirisinde metin yalnızca kaynak dildeki içeriğin aktarımı olarak değil, erek kullanıcının bilişsel

¹⁰ “*germane*” sözcüğü Türkçede “ilişkin, ilgili, müteallik” anlamlarına gelmektedir.

kapasitesi, bilgi işleme düzeyi ve ihtiyaç duyduğu erişim kolaylığı göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmaktadır. Dolayısıyla çeviri süreci bir iletişim tasarımı süreci hâline gelmektedir. Kullanıcının dikkat süresi, ön bilgi düzeyi, zihinsel işleme kapasitesi gibi özellikleri dikkate alınmadığında, ortaya çıkan metin, her ne kadar biçimsel olarak kolay ve sade görünse de işlevsel erişilebilirlikten uzak kalabilir.

Bilişsel yükü biçimlendiren en önemli etkenler, sözü edilen faktörler arasındaki etkileşimlerdir. Kullanıcının bilgi seviyesi, hazır bulunuşluk düzeyi, dikkat süresi, zihinsel kapasitesi gibi bilişsel özellikleri içkin ve germane yükü etkilerken, bir içeriğin sunum biçimi dışsal yükün sınırlarını belirlemektedir. Alanlar arasındaki etkileşim, çevirinin anlaşılabilirlik düzeyine ve erişilebilirliğine yön vermektedir. İşte bu noktada Kullanıcı Merkezli Tasarım (*User-Centered Design*, Norman / Draper 1986) yaklaşımı, bilişsel yükün azaltılmasında ve öğrenme/algılama deneyiminin optimize edilmesinde temel bir çerçeve sunmaktadır.

Kullanıcı Merkezli Tasarım, öğrenen ya da kullanıcıyı merkez alarak bilgi sunumunun biçimini, içeriğin sunulduğu ortamı ve bilişsel özellikleri dikkate almaktadır (Norman 2013). Kullanıcı ihtiyaçlarını, bilgi düzeyini ve beklentilerini temel alarak geliştirilen tasarım yaklaşımları hem içkin yükün hem dışsal yükün kullanıcı lehine yapılandırılmasını mümkün kılarak bilişsel yük kuramı ile tutarlı bir yaklaşım sergilemektedir. Özellikle Kolay Dil çevirisi bağlamında, kullanıcıların farklı okuryazarlık düzeyleri, öğrenme biçimleri ve bilişsel özellikleri göz önünde bulundurularak metnin düzenlenmesi, bilişsel erişilebilirliğini artıracaktır. Bu yaklaşım, kullanıcıyı pasif bir alıcı olarak değil, bilişsel sürecin aktif bir bileşeni olarak konumlandırmaktadır. Dolayısıyla Kullanıcı Merkezli Tasarım, çeviri sürecinde bir taraftan erek kitlenin gereksinimlerini karşılamayı hedeflerken diğer taraftan öğrenme ve anlam kurma sürecinin desteklenmesini amaçlamaktadır.

Kullanıcı Merkezli Tasarım, erek kitlenin özelliklerinin dikkate alınması, kullanıcıların bir noktada sürece katılımı ve geri bildirim vermesi, kullanıcı deneyimlerinin değerlendirilmesi ve bunun tasarıma yansıtılması, tasarımın bağlamsal ve işlevsel anlamda gerçeklikle uyumlu olması gibi döngüsel ve yinelemeli bir yaklaşım sunmaktadır. Bu çalışmada kullanıcı grupları henüz doğrudan deneysel yöntemlerle test edilmemekte; bunun yerine Kolay Dil çevirisinin teorik olarak kullanıcı merkezli bir anlayışla ele alınması gerektiği savunulmaktadır. Zira çalışmanın en önemli savı, Kolay Dil çevirisinin zannedilenin aksine “kolay” olmamasıdır. Kolay Dil çevirisinin uygulamaya dönüşebilmesi için öncelikle kuramsal dayanaklarının sağlamlaştırılması ve bilişsel süreçlerle ilişkilendirilerek yapılandırılması gerekmektedir.¹¹ Bu doğrultuda Kullanıcı Merkezli Yaklaşım çalışmaya üç düzeyde katkı sunmaktadır:

¹¹ Bundan sonraki çalışmaların, kuramsal çerçeveyi kullanıcı deneyimine dayalı bulgularla pekiştirmesi ve erişilebilir iletişimin tasarım boyutunu daha derinlemesine incelemesi önem arz etmektedir.

1. Kuramsal Temellendirme

Kullanıcı merkezli yaklaşım, çeviri sürecinin kullanıcıların bilişsel ve algısal kapasiteleri doğrultusunda yapılandırılması gerektiğini öne sürer. Bu çerçevede çevirmenin, erek kitlenin özelliklerini dikkate alarak metni biçimlendirmesi önerilir. Kullanıcı merkezli yaklaşımın ilkeleri, çevirmenin karar alma süreçlerini yönlendiren bir çerçeve olarak işlev görür.

2. Bilişsel Yük Kuramı ile Kavramsal Köprü Kurma

Kolay Dil çevirisinin bilişsel yükün üç türü ile ilişkili olduğu kabul edildiğinde Kullanıcı Merkezli Yaklaşım, bilişsel yüklerin denetim altına alınmasına işlevsel bir katkı sunar. Böylelikle gereksiz dışsal yüklerin ortadan kaldırılması, kullanıcının bilişsel kapasitesine uygun bilgi sunulması ve öğrenmeye katkı sağlayan germane yükün desteklenmesi sağlanabilir. Bu yaklaşım, Kolay Dil çevirisinin bilişsel süreçler bağlamında değerlendirilmesini sağlayarak, Bilişsel Yük Kuramı ile doğrudan ilişki kurar.

3. Betimleyici ve Yönlendirici Bir Yaklaşım Olarak Kullanıcı Merkezli Tasarım

Çalışma, Kolay Dil çevirisinin yalnızca yapısal kolaylaştırma ve sadeleştirmelere indirgenemeyeceğini iddia ederek, dolaşımdaki metinlerin erişilebilir ve işlevsel olabilmesi için kullanıcı odaklı bir yaklaşım gözetmek gerektiğini vurgular. Bu noktada kullanıcı merkezli yaklaşım, çeviriye ilişkin yönlendirici ilkeler belirlenip belirlenmeyeceğini tartışmaya açar.

Kullanıcı Merkezli Tasarım'ın, Bilişsel Yük Teorisi'nin temel varsayımlarıyla örtüşmesi ve çeviribilimin işlevsel kuramlarıyla bağ kurması, çeviri sürecinin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda bilişsel ve tasarımsal bir etkinlik olarak ele alınmasını mümkün kılmaktadır.

Çeviribilimsel Perspektif

Kolay Dil uygulamalarında erişilebilirliği sağlamak amacıyla benimsenen yaklaşımlar, Bilişsel Yük Teorisi ve Kullanıcı Merkezli Tasarım ilkeleriyle uyumlu bir biçimde, çeviribilimin işlevsel kuramlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Hans Vermeer ve Katharina Reiß'in (1984) geliştirdikleri *Skopos* Kuramı ile Justa Holz Mänttari'nin (1984) *Translatorisches Handeln* adıyla geliştirdiği eylem odaklı kuramı, çeviride işlevselliğe vurgu yaparak erek kitlenin önemine işaret ederler. Kolay Dil çevirisinin muhatabı olan bilişsel kısıtlılığa sahip erek kitle göz önünde bulundurulduğunda çeviri sürecinin, erek kitlenin bilişsel kapasitesi, bilgiye erişim biçimi ve işlevsel ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılması gerektiği ve bu bağlamda işlevselliğin kullanıcı merkezli bir anlayışla bütünleştiği anlaşılmaktadır.

Christiane Nord'un çeviri amaçlı metin çözümleme modeli (1995) Kolay Dil çevirisinde işlevselliği kullanıcı merkezli biçimde değerlendirmek için önemli bir araç sunmaktadır. Nord'un modelinde yer alan erek kitle (*Adressat*), iletişim amacı (*Intention*), iletişim kanalı (*Medium*) ve ön bilgi/ön kabul (*Präsuppositionen*) gibi erek odaklı çözümleme adımları çevirinin işlevsel olarak yeniden yapılandırılmasında yol göstericidir.

Kolay Dil kullanıcılarının zihinsel işleme kapasiteleri ve dikkat süreleri göz önünde bulundurulduğunda, Nord'un erek kitlenin "alımlama koşulları"nı (*Rezeptionsbedingungen*) önceliklendirdiği çözümleme yaklaşımı, bilişsel yükü azaltmaya ve erişilebilirliği artırmaya yönelik stratejilerin belirlenmesinde kuramsal bir temel sunmaktadır (1995: 17). Zira Nord'a göre bir metnin alımlanması, alıcının içerisinde bulunduğu alımlama durumuna, ön bilgi ve bilgi birikimi gibi iletişimsel arka planına ve iletişim ihtiyaçlarına göre biçimlenmektedir (a.g.e.: 18). Nord'un sunduğu çok katmanlı çerçeve, bilişsel yük teorisinde tanımlanan yük türlerinin erek kitlenin alımlama koşullarına göre yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Erek kitlenin bilişsel kapasitesi ve hazır bulunuşluk düzeyi, içkin yükün azaltılarak yapılandırılmasını ve dışsal yükün kolaylaştırılmasını gerektirmekte; metnin yeniden yapılandırılmasında germane yükün mümkün olduğunca desteklenmesi ise öğrenme sürecine yönelik anlamlı ve kalıcı zihinsel temsillerin oluşmasını (Sweller vd. 2011: 58) sağlamaktadır. Bu bağlamda Kolay Dil çevirmeninin görevi, bilginin erek kitlenin bilişsel düzeyi doğrultusunda işlenebilir ve kullanılabilir olmasını sağlamaktır.

Nord'un çeviri amaçlı metin çözümlemesinde odaklandığı faktörler, aynı zamanda Bilişsel Yük Teorisi'nin üç temel bileşeniyle örtüşmektedir. Her iki yaklaşım, anlamın erek kitle açısından yapılandırılmasını esas almakta; çeviri sürecinin bilişsel ve işlevsel yönlerine dikkat çekmektedir. Sözü edilen kuramsal arka plan doğrultusunda, Nord'un çeviri amaçlı metin çözümleme modelinde yer alan faktörlerin, Bilişsel Yük Teorisi'nin temel bileşenleriyle nasıl örtüştüğünü somut biçimde ortaya koymak mümkündür.

Kolay Dil uygulamalarında çeviri stratejilerinin belirlenmesinde Nord'un çözümleme modeline ait metin içi ve metin dışı tüm faktörleri dikkate alınsa da bilişsel erişilebilirliği sağlamaya yönelik yeniden yapılandırma sürecinin özellikle metin içi faktörler üzerinden şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. İçeriksel, biçimsel ve dilsel öğeler, kolaylaştırma müdahalelerinin doğrudan nesnesi haline gelirken, bu yaklaşım Bilişsel Yük Teorisi bağlamında içkin ve dışsal yüklerin kontrolünü mümkün kılmaktadır.

Nord'un metin içi faktörlerinden "konu" (*Thematik*) ve "içerik" (*Textinhalt*), içkin ve dışsal bilişsel yük bakımından dikkat çekici niteliktedir. Zira konu ve içerik, metnin yapısal ve anlamsal karmaşıklığını belirleyerek okuyucunun bilgi işleme sürecini doğrudan etkileyen faktörlerdir. *Konu*, metnin anlamsal bütünlüğü ve kendi içinde tutarlılığı, metin içi öğelerin karşılıklı bağlantısallığı içinde nasıl örgütlendiği gibi alanları sorgular ve bu yönüyle bilginin doğasında bulunan karmaşıklığa işaret eden içkin bilişsel yük ile ilişkilendirilebilir. Metnin kavramsal yoğunluğu ve öğeler arası ilişkiler erek

kitlenin bilgi işleme kapasitesi ile doğrudan bağlantılıdır. *İçerik* ise, metnin yüzey yapısına ilişkin dil bilgisel düzenlemeleri içerir. Metinde yer alan açıklamalar, yinelenmeler, zamirlerin kullanımı, ikame ögeleri gibi anaförük ve kataförik referanslar, yan anlamlar, sembolik kullanımlar incelenir ve erek dilde neye göre nasıl düzenleneceği belirlenir. Burada bilginin nasıl sunulduğu ön plandadır ve bu yönüyle *içerik*, dışsal bilişsel yük ile ilişkilendirilebilir. Metnin içi ögelerin söz edildiği biçimde çözümlemeye tabi tutulması, erek kitlenin bilişsel kaynaklarını verimli kullanabilmesi ve gereksiz yük oluşturmaması bakımından önemlidir.

İçkin ve özellikle dışsal bilişsel yük ile bağlantılı diğer metin içi faktörler arasında; sözcük seçimleri anlamına gelen *Lexik*, metnin sözdizimsel yapısını inceleyen *Syntax*, metne karakteristik ton kazandıran duraklama, intonasyon, ritim gibi bürünsel özellikler ile yazı karakteri, harfler ve noktalama işaretleri aracılığıyla anlam üreten sesbirim ötesi (*Suprasegmentale Elemente*) ögeleri yer almaktadır. Bunların yanı sıra metnin yapısı ve inşa ediliş biçimi (*Textaufbau*) ile metnin anlam bütünleyici dil dışı ögeleriyle nasıl bezendiğini inceleyen metin tasarımı (*Textdesign*) dışsal bilişsel yükü artırma potansiyeli olan metin içi faktörlerden sayılabilir.

Metnin anlam bütünlüğüne hizmet eden grafik, resim, işaret gibi anlam taşıyan metin tasarım ögeleri, dışsal bilişsel yükün yanı sıra bilişsel yapılandırma sürecini destekledikleri ölçüde germane yük ile de ilişkilendirilebilir. Zira germane yük erek kitlenin bilgiyi yapılandırması ve öğrenmeye yönelik zihinsel çabası ile ilgilidir. Germane yük ile ilişkilendirilebilecek diğer bir metin içi faktör, kullanıcının varsayımları ve ön kabulleridir (*Präsuppositionen*). Erek kitlede tamamlayıcı ögeleriyle öğrenmeye yönelik bilişsel çabanın harekete geçirilmesi, metnin didaktik potansiyelini artıracak gibi anlaşılabilirliğe de katkı sunacaktır.

Kolay Dil çeviri sürecinde Nord'un önerdiği metin dışı ve metin içi faktörlerin sistematik olarak gözden geçirilmesi, bilişsel yük türlerinin öngörülerek ve denetlenerek optimize edilmesine yönelik kullanıcı merkezli bir strateji olarak değerlendirilmelidir. Böylelikle çeviri süreci, bilişsel kapasiteleri sınırlı erek kitleye yönelik anlamlı ve sürdürülebilir bir öğrenme ve iletişim ortamı oluşturmayı hedefleyen, bütüncül ve işlevsel bir tasarım faaliyetine dönüşmektedir.

Bilişsel Yük Temelli Kolay Dil Metin Çözümlemesi

Gerçekleştirilen kuramsal temellendirme doğrultusunda, bilişsel yükleri optimize eden ve kullanıcı merkezli ilkeleri temel alan işlevsel bir çeviri tasarımı anlayışının, pratikte nasıl uygulanabileceğini somut bir örnek üzerinden incelemek anlamlı olacaktır. Bu bağlamda, e-Devlet platformunda yer alan “Sosyal Yardım Sorgu İzni Hizmeti” sayfası Kolay Dil açısından değerlendirilecek ve söz konusu yaklaşımların ne ölçüde sorgulanabileceği analiz edilecektir.

Metin Dışı Faktörler

Aşağıda yer alan metin, Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın e-Devlet platformu üzerinden sunulan “Sosyal Yardım Başvuru Hizmeti”ne dair bilgilendirme metnidir. Metin, genel olarak ortalama okuryazarlık düzeyine sahip yetişkin vatandaşlara hitap etmekte olup, kamu hizmetlerinden yararlanabilecek bireyleri bilgilendirme amacı taşımaktadır. Sayfa, geniş bir kullanıcı kitlesine hitap etse de özellikle dijital platformlarda işlem yapabilecek düzeyde temel okuryazarlığa ve kavramsal anlama kapasitesine sahip bireyler için uygundur. Metnin erek kitlesi eğitim ve okuryazarlık düzeyi, dijital yeterliliği bakımından heterojendir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardım Başvuru Hizmeti Açıklaması

Sosyal Yardım Başvurunuzla ilişkin nihai iş ve işlemler resmi ikametgahınızın bulunduğu(Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde kayıtlı güncel ikametgahınızın bulunduğu) İl/İlçedeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından yürütülecektir.

Sosyal Yardım Başvurunuzun değerlendirilmesi için ikametgah adresinizin güncel olması gerekmektedir. İkametgah adresinizi kontrol etmek veya güncellemek için [bu sayfayı](#) ziyaret ediniz.

Başvuran kişinin :

- Adresinin yurtdışı olması
- Adres gizliliği kararının olması
- 18 yaşından küçük olması
- T.C. Vatandaşlığının olmaması
- Son 15 gün içerisinde hanenizden herhangi bir Sosyal Yardım Başvurusu bulunması durumlarında e-Devlet Sosyal Yardım Başvurusu değerlendirmeye alınmayacaktır.

Başvuru süreçleri e-devlet üzerinden takip edilebilecektir.

Değerlendirmeler ilgili mevzuat gereği hane bazlı yapılacaktır.

Gör. 2: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı e-Devlet Sosyal Yardım Başvuru Hizmet Sayfası¹²

Metnin kanal olarak dijital bir ortamda yayımlanması ve işlem yönlendirme işlevi olması, metin dışı faktörler bakımından alıcının bilgi işleme kapasitesi, yaş, eğitim düzeyi, dijital yeterlilik gibi bireysel özelliklerini değerlendirmeyi gerektirmektedir. Kolay Dil bağlamında bilişsel kısıtlılığı olan erek kitle göz önünde bulundurulduğunda kullanıcı arayüzünün karmaşıklığı, yönlendiriciliğin yetersizliği, bürokratik terimlerin yoğunluğu gibi unsurlar içkin ve dışsal bilişsel yükü artırma potansiyeli barındırmaktadır.

Metinde kullanılan dil ölçünlü Türkçedir ve “ikametgâh”, “müracaat”, “mevzuat gereği”, “adres gizliliği kararı” gibi bürokratik ifadeler yer verilmiştir. Metnin içerdiği sözcükler aynı zamanda metin içi faktörler kapsamında değerlendirilse de metnin

¹² <https://www.turkiye.gov.tr/aile-ve-sosyal-hizmetler-sosyal-yarim-basvuru-hizmeti>

alıcısının belirlendiği metin dışı faktörler ve alımlama koşulları bakımından önem arz etmekte; böylelikle çeviri sürecinde kullanıcı bilgisinin değerlendirilmesiyle içkin yükün yönetilmesini zorunlu kılmaktadır.

Metin, temel olarak bilgilendirici metin işlevi taşımakta; kullanıcıyı bilinçli ve doğru bir işlem yapmaya sevk etme amacı taşımaktadır. Bu tür uygulama odaklı işlemler, bilginin zihinde organize edilmesini ve karar alma süreçlerini desteklediği için germane yükü doğrudan ilişkilendirilebilir. Kolay Dil bağlamında metnin yapılandırıcı bir rol üstlenmesi önemlidir; zira bilişsel kısıtlılığı olan kullanıcıların soyut çıkarımlarla işlem adımlarını yönetmesi yönünde bir zihinsel çaba sarf etmesi beklenemez. Çeviri sürecinde adım adım yönergeler, örnek senaryolar ve “neden bu bilgi veriliyor” gibi açıklamalarla hem anlamlandırma kolaylaştırılabilir hem de hedef davranışın gerçekleştirilmesi desteklenerek germane yük optimize edilebilir.

Metin İçi Faktörler

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın “Sosyal Yardım Başvurusu” konulu metni, çok katmanlı, belli bir ön bilgi gerektiren ve metin içi bağlantısallığı karmaşık olan yapısıyla içkin bilişsel yükü artıran bir niteliktedir. Metnin girişinde yer alan “*Sosyal Yardım Başvurunuzla ilişkin nihai iş ve işlemler; resmi ikametgâhınızın bulunduğu (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nde kayıtlı güncel ikametgâhınızın bulunduğu) il/ilçedeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından yürütülecektir.*” açıklaması, doğası gereği yoğun bir doku ve anlam örgüsü sunmaktadır. Özellikle “resmi ikametgâh”, “Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nde kayıtlı”, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti”, “nihai iş ve işlemler” gibi ifadelerin yarattığı bilişsel yükün zihinde işlemlenebilmesi oldukça güçtür. Kolay Dil çevirisi bağlamında içerikteki bilginin hiyerarşik olarak düzenlenmesi, aşırı bilişsel yük oluşturacak bölümlerin çıkarılması ya da kolaylaştırılması, somutlaştırılması, açıklanması ve kullanıcı açısından neden önemli olduğu bilgisinin verilmesi gerekmektedir. Sözelimi “mütevelli heyeti” ifadesi çıkarılarak bilişsel yük hafifletilebilir; metnin yüzey yapısı birkaç kısa cümleden oluşacak biçimde düzenlenerek aynı zamanda dışsal bilişsel yükün de optimize edilmesi sağlanabilir. Diğer taraftan “tarafından yürütülecek” ifadesi yerine başvuruyu hangi kurumun değerlendireceğini özne-nesne-yüklem sadeliğinde belirtmek, kullanıcının zihinsel yapılandırmasını kolaylaştıracağı için germane yükü destekleyebilir.

Başvuru yapan kişiyle ilgili madde madde verilen bölümde başvuranın “*adresinin yurtdışında olması, adres gizliliği kararının olması, son 15 gün içerisinde haneden herhangi birinin Sosyal Yardım Başvurusunun bulunması durumunda*” gibi şart bildiren ifadeler, son bölüm olan “*Bu durumlarda e-Devlet Sosyal Yardım Başvurusu değerlendirmeye alınmayacaktır.*” cümlesiyle ilişkisel bir netlik içerisinde değildir; cümlede anlamsal bir belirsizlik söz konusudur. Adı geçen koşulların başvurunun geçersiz sayılmasına mı yoksa sadece bazılarının mı karşılık geldiği açık biçimde belirtilmemiştir. Metinde koşulların ardından gelen genel yargı cümlesi ile maddeler arasında mantıksal bir bağ kurulmamıştır. Metnin bu bölümü inşa ediliş biçimi ve yapısal bütünlük

bakımından zayıftır. Bu durum, metnin anlaşılabilirliğini ve algılanabilirliğini zedelemekte; özellikle bilişsel kısıtlılığı olan bireyler için metin, yüksek bilişsel çaba gerektiren bir hâle gelmektedir. Kolay Dil bağlamında bu bölümde her madde kendi içinde “şart” ve “sonuç” yapısıyla yeniden yazılabilir ya da erek kitleye göre her koşulun sonucu açıkça basit cümlelerle verilebilir.

Benzer biçimde “ikametgâh”, “müracaat”, “mevzuat” gibi bürokratik soyut ifadelerin metinde bolca yer alması, bilişsel kısıtlılığı olan bireylerin sözcük dağarcığı açısından zorluk oluşturmakta; işlem yapabilme açısından ise anlam çözümlemesini zorlaştırdığı için aşırı bilişsel yük (içkin ve dışsal bilişsel yük) oluşturmaktadır. Kolay Dil çeviri sürecinde sözgelimi “ikametgâh” yerine “yaşadığınız yer”, “eviniz” biçiminde günlük dilde karşılıklar seçilebilir; ifadelerin geçtiği cümleler, bağlaçlı ve karmaşık yapısından kurtarılarak basit birer cümle biçiminde yapılandırılabilir.

Metnin son kısmında hatırlatıcı ve uyarıcı nitelikte “*Değerlendirmeler ilgili mevzuat gereği hane bazlı yapılacaktır.*” cümlesi yer almaktadır. Cümlede geçen “ilgili mevzuat gereği”, “hane bazlı” gibi ifadeler, bilişsel kısıtlılığı olan bireyler için soyut kalmakta, cümle yapısı itibarıyla bilişsel yük oluşturmakta ve metnin diğer bölümlerinde de görüldüğü gibi kullanıcının bu kavramları bildiğini varsayarak aşırı bilişsel yük oluşturmaktadır. Edilgen yapılandırılmış cümlede sözde özne konumundaki “Değerlendirmeler” ifadesinin ardından gelen “ilgili” sözcüğü, soyut bir kavram olan mevzuatı betimlemekte ve mevzuatın kapsamını sınırlayan bir sıfat işlevi görmektedir. Bunun yanı sıra “mevzuat gereği” ifadesinde geçen “gereği” sözcüğü ise yine bilişsel kısıtlılığa sahip bireyler için sorun oluşturmaktadır. Ve son olarak “hane bazlı” ifadesinde soyut olduğu için hem “hane” sözcüğü hem de “bazlı” ifadesi anlaşılabilirlik ve algılanabilirlik bakımından belirsizliğe sebep olmaktadır. Metnin bu bölümünde anlamayı ve işlem uygulamayı kolaylaştırıcı dilsel düzenlemelerle birlikte tamamlayıcı unsur olarak ikon ya da piktogramlar (🏠 = 👤) kullanılabilir, böylelikle evde yaşayan herkesin başvuruda birlikte değerlendirileceği somutlaştırılabilir. Alternatif olarak bir şema ile infografik bir akış sunulabilir ve söz konusu bölüm, metnin altında farklı bir görsel blokla arka plan rengi ayrılarak, cümle başına önemli simgesi/vurgusu “! Önemli Bilgi” ile birlikte sunulabilir. Ayrıca metnin yazı karakteri ve puntosu düzenlenerek vurgu artırılabilir böylelikle metnin okunaklılığı artırılabilir.

Görüldüğü üzere metin içi faktörler Kolay Dil çeviri sürecinde yalnızca dilsel düzenlemelerin ötesinde, anlamın nasıl yapılandırıldığına ve erek kitlenin bilgi işleme kapasitesine nasıl hizmet ettiğine ilişkin belirleyici unsurlar sunmaktadır. Metin dışı ve metin içi faktörlerin her biri çevirmenin bilinçli ve erek odaklı kararlarıyla metnin yapılandırılmasına hizmet etmektedir. Bu kararlar, bilişsel yük türleri göz önünde bulundurularak verildiğinde, yalnızca anlaşılabilirlik değil, aynı zamanda öğrenilebilirlik ve işlevsellik de güvence altına alınmaktadır. Yukarıdaki metnin genelinde önerilen tüm değişiklikler ve eklemeler, içkin bilişsel yükün hafiflemesine, dışsal bilişsel yükün azalmasına ve bilişsel yönlendirme sağlayarak germane yükün desteklenmesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla metin dışı ve metin içi faktörlerin sistematik çözümlemesi, kullanıcı merkezli bir yaklaşımın somut bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmadan elde edilen bulgular, işlevsel çeviri kuramları, Bilişsel Yük Teorisi ve Kullanıcı Merkezli Tasarım ilkelerinin bütüncül bir yaklaşımla birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kolay Dil çevirisi, erek kitlenin bilişsel nitelikleri bakımından doğrudan Bilişsel Yük Teorisi ile ilişkilendirilebilir. Her metnin içkin, dışsal ve germane bilişsel yük türleri bakımından değerlendirilmesi ve metin çözümleme ilkeleri doğrultusunda yükleriyle birlikte ele alınması, çeviri sürecinin çok daha sağlıklı gerçekleştirilmesine hizmet etmektedir.

Gerçekleştirilen metin çözümlemesi, kamuda yayımlanan dijital metinlerin ölçünlü dil, soyut kavramlar ve hiyerarşik bilgi örgütlenmesi nedeniyle erek kullanıcı bakımından yeterince kapsayıcı olmadığını; çok fazla içkin ve dışsal yük oluşturduğunu göstermektedir. Dönüşüm sürecinde özellikle öğrenme sürecini destekleyen zihinsel çabayı ifade eden germane yükün yönetimi, içeriklerin Kolay Dilde yeniden inşa edilmesinde ve yazılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Zira zihinsel çabanın kolaylaştırıcı öğelerle desteklenmesi, dijital mecralarda kullanıcıların işlem yönlü metinleri anlamlandırma ve işlem gerçekleştirebilme potansiyeline katkıda bulunacaktır. Bilişsel alana bu konuda en çok yardımcı olan faktörlerden biri metin çözümleme modelinde erek kitlenin alımlama koşullarını göz önünde bulundurduğumuz ve sorguladığımız ön kabullerdir (*Präsuppositionen*). Kullanıcıların mevcut bilgi düzeyleri ve ön kabulleri, bilişsel yüklerin optimize edilebilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma kapsamında yapılan kuramsal ve uygulamalı çözümlemeler, ilk bakıldığında yalnızca dilsel bir kolaylaştırma gibi görünen Kolay Dil çevirisinin, esasında çeviri kuramları, bilişsel kuramlar ve kullanıcı deneyimi ilkelerinin kesişiminde biçimlenen karmaşık bir yeniden yazma ve yapılandırma süreci gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Kullanıcı Merkezli Tasarım yaklaşımı, bir metnin bilişsel kısıtlılığı olan erek kitle bakımından anlaşılır olmasının yanı sıra işlevsel, yönlendirici ve bilişsel olarak erişilebilir hale gelmesini zorunlu kılmaktadır. Bilişsel Yük Teorisi kapsamında metin çözümleme modeli ile gerçekleştirilen uygulamalar, çevirmenin, bir metnin içeriğini erek kitlenin zihinsel işleme kapasitesine uygun biçimde yapılandıran bir tasarımcı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra işlevsel çeviri kuramlarının sunduğu çerçeve, Kolay Dil'in yalnızca dil düzeyinde değil, iletişimsel bağlamda da yeniden anlamlandırılması gerektiğini göstermektedir.

Kolay Dil çevirisi, sonuç olarak görüldüğünün aksine çok katmanlı bir çeviri edimi olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda çevirmenin rolü, erek kitlenin bilgi yapısını, dikkat süresini, ön bilgi düzeyini ve öğrenme ihtiyaçlarını hesaba katarak erişilebilir bir iletişim ortamı tasarlamaktır. Kolay Dil, çeviribilimsel, bilişsel ve etik sorumlulukları beraberinde getiren bir uzmanlık alanıdır. Kolay Dil çeviri eğitiminin bu doğrultuda Bilişsel Yük Teorisi, Kullanıcı Merkezli Tasarım ilkeleri ve işlevsel çeviri kuramları çerçevesinde, bilişsel kısıtlılığı olan erek kitleye yönelik metin çözümleme, yeniden

yazma ve erişilebilirlik odaklı çeviri stratejileri geliştirme becerileri kazandıracak biçimde yapılandırılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Beaugrande, Robert A. / Dressler, Wolfgang U.** (1981): *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Bock, Bettina** (2019): *Leichte Sprache- Kein Regelwerk*. Berlin: Frank & Timme.
- Bredel, Ursula / Maaß, Christiane** (2016): *Leichte Sprache. Theoretische Grundlagen- Orientierung für die Praxis*. Berlin: Duden Verlag.
- Çakmak, Ebru Kılıç** (2007): Çoklu Ortamlarda Dar Boğaz: Aşırı Bilişsel Yüklenme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27(2), 1-24.
- Demirkıvran, Sine** (2024): Kavramsal Yaklaşımlar ve Terimleştirme Süreci: Kolay Dil/Basit Dil ve Kolay Türkçe/Basit Türkçe. *Edebiyat Bilimleri*. 7, 27-44.
- Fischer, Sylvia** (2011): *Verständlichkeit von Bedienungsanleitungen: dysfunktionale Rezeption von Instruktionen*. Dissertationsschrift (Doktora Çalışması). Universität Mainz.
- Göktepe, Fayıka / Demirkıvran, Sine** (2024): Kolay Dile İlk Yaklaşımlar. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. 51, 297-332.
- Göktepe, Fayıka** (2024): Web Sitelerinde Kolay Türkçe ile Bilgiye Erişilebilirlik. <https://aperta.ulakbim.gov.tr/record/285913> (Erişim Tarihi: 29.08.2025).
- Göpferich, Susanne** (2002): *Textproduktion im Zeitalter der Globalisierung*. Tübingen: Stauffenburg.
- Grandin, Temple** (2006): *Thinking in pictures. My Life with Autism*. New York: Second Vintage Books Edition, Vintage Books.
- Groeben, Norbert** (1982): *Leserpsychologie: Textverständnis-Textverständlichkeit*. Münster: Aschendorff.
- Jakobson, Roman** (1959): On Linguistic Aspects of Translation. Brower, R. (Ed.): *On Translation*. Harvard University Press, 232-239.
- Langer, Inghard / Schulz von Thun, Friedemann / Tausch, Reinhard** (1974): *Verständlichkeit in Schule, Verwaltung, Politik, Wissenschaft* 9. Auflage. [2011] *Sich verständlich ausdrücken*. München, Basel: Reinhardt.
- Lefevere, André** (2016): *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. London: Routledge.
- Nord, Christiane** (1995): *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 3. Auflage, Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- Norman, Donald A. / Draper, Stephen W.** (1986): *User Centered System Design: New Perspectives on Human-Computer Interaction*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Norman, Donald A.** (2013): *The Design of Everyday Things*. MIT Press.
- Paas, Fred / Van Merriënboer, Jeroen** (1994): Variability of worked examples and transfer of geometrical problem-solving skills: A cognitive-load approach. *Journal of Educational Psychology*, 86, 122-133. doi:10.1037/0022-0663.86.1.122.
- Reiß, Katharina / Vermeer, Hans** (1984): *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Berlin: DE Gruyter.
- Quill, Kathleen A.** (2000): *Do-Watch-Listen-Say: Social and Communication Intervention for Children with Autism*. Paul H. Brookes Publishing Co.

Sweller, John (1988): Cognitive load during problem solving: effects on learning. *Cognitive Science*, V. 12, 257-285.

Sweller, John / Van Merriënboer, Jeroen J. G. / Paas, Fred. G. W. C. (1998): Cognitive architecture and instructional design. *Educational Psychology Review*, 10(3), 251-296.

Sweller, John / Ayres, Paul / Kalyuga, Slava (2011): *Cognitive Load Theory*. New York: Springer.